

Світлана Івах, викладач кафедри педагогіки

*Дрогобицького державного педагогічного університету
ім. І. Я. Франка*

ГРОМАДСЬКО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ДРОГОБИЦЬКОГО ТОВАРИСТВА “ЖІНОЧА ГРОМАДА”

У статті досліджується шлях організаційного становлення дрогобицького товариства “Жіноча громада”.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. Організований жіночий рух, що мав місце в Галичині наприкінці ХІХ – у 20 – 30-х рр. ХХ ст., відіграв позитивну роль у вирішенні багатьох невідкладних завдань соціально-культурного і освітньо-шкільного життя галицьких українців, став живильним середовищем для формування передових педагогічних ідей, думок, творчих пошуків. Вивченню досвіду діяльності жіночих товариств Галичини і окремих його діячок присвячені історико-педагогічні дослідження та окремі публікації таких науковців: М. Богачевської-Хом’як, М. Дядюк, Т. Завгородньої, О. Маланчук-Рибак, З. Нагачевської, Б. Савчука та ін. Але поза їх увагою залишилося вивчення доробку філій центральних і окремих жіночих товариств, зосереджених у менших містах і селах краю, що, на нашу думку, потребує детального вивчення.

Вищезначене зумовило **мету й завдання даної статті**: відобразити шлях організаційного становлення дрогобицького товариства “Жіноча громада”, визначити основні напрями його діяльності, проаналізувати внесок у національно-культурні змагання жіноцтва Галичини.

Виклад основного матеріалу. Перші прояви організації жіноцтва Дрогобищини сягають 1913 року, коли на терені міста було створено таємний жіночий гурток. Його метою було об’єднати молодих дівчат-українок, які навчалися у польських школах, ширити поміж них знання української мови, літератури та історії рідного краю. Організатори гуртка дотримувалися думки про те, що треба “учитися свого, щоб не постидатися перед іншими”. Згодом молодь, яка ввійшла до нього, було поділено на три гуртки-секції відповідно до віку та наявних знань: “старший”, “середній” і “молодший”. Всі три гуртки діяли під керівництвом п. Войтович. Заняття у “старшому” та “середньому” проводили сестри М. і С. Коцків, а у “молодшому” – Осипа Бориславська-Мінчак. Хоч з огляду на

сьогодення їхня початкова праця видається незначною, маловартісною, та на той час вона була необхідною і вагомим, “бо її робила молодь, яка вчилася працювати для України” [2, 556]. Таємний гурток припинив свою діяльність з початком Першої світової війни. Відповідно до архівних джерел, організаційне становлення жіноцтва Дрогобищини припадає на 1916 рік. Тоді в головному адміністративному центрі цього передкарпатського регіону м. Дрогобич постало товариство “Жіноча громада” (розпорядження галицького Намісництва від 15.04.1916, ч. 82458) [3, 1 зв.]. “Та була у Дрогобичі громада молодих студенток і учительок, свідомих свого національного обов’язку. Вони створили українську жіночу організацію, яка мала б ширити національну свідомість серед молоді, а особливо серед учениць середніх шкіл, де навчання відбувалось на польській мові”, – так про початки товариства і його організаторів писала у своїх спогадах Юлія Гнатів [2, 555]. Виявлені у процесі дослідження архівні матеріали показують, що цими “свідомими” жінками були 22 особи, серед них Осипа Бориславська, Меланія Витвицька, Стефанія Гаврилів, Теодора Добрянська, Марія Дроздовська, Мальвіна Калужняцька, Левка Кондратів, Юлія Коссак, Євфросина Кузів, Ольга і Степанія Коцків, Євгенія Никоряк, Софія Рудницька та ін. [3, 1]. Як зазначається в статуті, метою товариства була освітня, економічна та товариська організація українського жіноцтва. Серед головних завдань “Жіноча громада” визначила наступні:

1) дбати про просвіту і товариське життя українського жіноцтва шляхом проведення нарад, зборів, наукових “відчитів”, концертів і “вечерниць”;

2) видавати жіночі часописи і “всякого рода письма”, які б відповідали меті товариства;

3) засновувати захоронки, “приюти для слуг”, бурси для убогої молоді, курси для неграмотних, дешеві кухні для бідних;

ГРОМАДСЬКО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ДРОГОБИЦЬКОГО ТОВАРИСТВА “ЖІНОЧА ГРОМАДА”

4) засновувати господарські та промислові спілки, курси і “з обсягу жіночого господарства і промислу”;

5) організувати “вистави жіночих робіт і домашнього жіночого промислу” [3, 3 – 3 зв.].

У перших роках своєї діяльності товариство обмежувалося організаційною працею лише у місті Дрогобичі. Його виділ, тобто вищий керівний орган, створив два гуртки – “Сокілок” і “Пластунок”, які об’єднали молодих дівчат. У складі першого гуртка, за згадкою активної жіночої діячки Л.Бурячинської, було 40 “міщанок”, які збиралися щонеділі, спільно читали тодішню українську пресу та обговорювали наболілі проблеми й важливі події соціально-культурного життя. Другий гурток об’єднував дівчат, які навчалися в польських школах. У ньому проводилася аналогічна робота. Для жінок середнього віку виділ товариства “Жіноча громада” проводив зібрання у передміських читальнях. На них його “членкині” виголошували доповіді з тем, близьких жіноцтву: про виховання дітей, гігієну жінки й дитини, особливості домашнього господарювання тощо. Також діяли курси для неграмотних. Однією з ділянок праці філії товариства “Жіноча громада” було громадське життя міста Дрогобича, про що свідчать влаштовувані ним мистецькі вечори, кошти від яких спрямовувалися на потреби товариства. Уже в перші роки діяльності з ініціативи виділу товариства постали три жіночі гуртки при “Просвіті” у селах Дрогобичинни: Губичах, Попелях та Ясениці Сільній. У 1922 р. “Жіноча громада” Дрогобичинни реформувалася у філію товариства “Союз українок”, яку очолювала Амалия Модрицька-Рублева, згодом діячка жіночого руху Станіславщини. Зі звіту діяльності філії за 1928 р. довідуємося про склад її управи: А.Модрицька – голова, М.Дроздовська – заступник, С.Полянська – “скарбничка”(касир), М.Воробець – секретар, Р.Кмітковська – “господиня”, В.Гавдяк – бібліотекар. Створений при товаристві гурток “Сокілок” вела Оріся Геврик, а “Пластунок” – Вікторія Гавдяк.

Архівні документи підтверджують: саме діяльність “Пластунок” спричинила переслідування “Жіночої громади” польською офіційною владою, через що його праця частково призупинялася. У листі-роз’ясненні на адресу Міністерства внутрішніх справ від 21.05.1930 р. читаємо: дрогобицьке жіноче товариство не брало “żadnego udziału w organizacji ‘Plastu’ і не відкривало секції цього молодіжного національно-патріотичного об’єднання. Гурток “Пластунок” не був окремим пластовим осередком, а діяв у “лоні” “Жіночої

громади” як його секція. Він не займався політичною діяльністю, а його “писемні” стосунки з товариством “Пласт” не можуть бути підставою для припинення роботи організації жінок в цілому [3, 19]. На основі викладеного виділ товариства просив дозволу на відновлення своєї діяльності.

Водночас дрогобицький староста в листі-спростуванні від 16 квітня 1931 р. доносив інше: інформація “Жіночої громади” не є правдивою, оскільки вона брала безпосередню участь у діяльності нелегальної організації Пласт. На підтвердження цього наводилися “рапорти”, у яких йшлося про те, що, по-перше, керівник гуртка “Пластунок” Вікторія Гавдяк є зв’язковою Верховної команди Пласту у Львові; по-друге, щонеділі “пластунки” збираються у приміщенні “Жіночої громади” для студіювання історії, географії та літератури України; по-третє, вони несуть почесну варту на стрілецьких могилах у день проголошення ЗУНР; по-четверте, були учасниками ювілейного концерту на честь О.Кобилянської та ін.[3, 23]. В и к л а д е н е виступило основою для відмови товариству у відновленні його роботи і в 1931 р.

Значним кроком вперед у діяльності філії було створення жіночого кооперативу “Труд”, засновником якого була М.Дроздовська. У 1930-х рр. його очолювали А.Модрицька, Г.Дидинська та Ю.Петрикевич. Найбільшим досягненням цього кооперативу було заснування ним школи крою і шиття. За відомостями Л.Бурячинської, у 1928 – 30 рр. у ній числилося 40 дівчат з Дрогобича та навколишніх сіл. Закінчивши курси, дівчата отримували “свідоцтва”, на підставі яких могли влаштуватися на роботу до кравецьких майстерень [1, 550].

Дрогобицька філія “Союзу українок” займалася також організацією ліпних дитячих садків по селах. Перший за допомогою місцевої громади постав у селі Губичі. Керувала ним Галина Мицак. Зі звіту філії за 1936 р. дізнаємося, що майже всі її гуртки організували ліпні дитячі садки та куховарські курси, тісно співпрацювали з філіями товариств “Рідна школа”, “Просвіта”.

На увагу заслуговує і така ділянка праці дрогобицького жіноцтва, як опіка над полоненими, в’язнями та тяжко хворими. У ній найбільше себе проявили Меланія Витвицька та Северина Нижанківська. Вищезгадувана сучасниця цієї діяльності Ю.Гнатів згадує: “В передсвяточні дні Різдва й Великодня з їх помешкань їхали пакунки на “Бригідки” (велика тюрма в Дрогобичі), щоб потішити тих, що терпіли за ідею і доказати їм, що суспільність про них пам’ятає” [2, 558]. Зі спогадів Л.Бурячинської отримуємо відомості про

ГРОМАДСЬКО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ДРОГОБИЦЬКОГО ТОВАРИСТВА “ЖІНОЧА ГРОМАДА”

те, що наприкінці діяльності, у 1937 р., філія об'єднувала 13 гуртків, а кількість членів досягала 400 осіб [1, 551].

На основі викладеного можна зробити висновок про те, що “Жіноча громада”, а згодом філія “Союзу українок” Дрогобиччини охопила і організувала до активної організаторської та національно-освітньої діяльності широке коло жінок повіту, використовуючи для цього свої найкращі сили, свідомі обов'язку й відповідальності за майбутнє українського народу.

Внаслідок скасування польською владою товариства “Союз українок” у липні 1938 р. його філія в Дрогобичі теж припинила свою діяльність. Але її провідні репрезентанти, подібно до львівського жіноцтва, заснували нову жіночу організацію – “Дружину княгині Ольги”, перед якою поставили політичні завдання. До цього спонукало зростаюче політичне напруження, зумовлене загостренням суперечностей на всьому європейському континенті, що, у свою чергу, вимагало політичного освідомлення жіноцтва. Як і центральне товариство – “Дружина княгині Ольги” у Львові, дрогобицька жіноча політична організація одним із головних напрямів своєї діяльності визначила збереження “прав ... рідної мови, рідної школи ..., національної гідності ...” [3, 43].

Висновки. Слід зазначити, що функціонування припинилося внаслідок розгортання подій Другої світової війни. З вищевикладеного можна

зробити узагальнення, що організована діяльність жінок Дрогобиччини не була такою плідною, як праця жіноцтва Львова чи Станіславова. Проте маючи на меті освідомити національно українську жінку, щоб вона могла виховати своїх дітей ідейними, повновартісними членами української нації, вона заслуговує на увагу сучасників, оскільки виступає складовою загальних національно-культурних змагань першої третини ХХ ст., які, у свою чергу, є важливим підґрунтям для відродження і розвитку важливих ідей українського жіночого руху ХХІ ст. практики реформування громадської виховно-освітньої діяльності загалом.

1. Бурачинська Л. *Праця жіноцтва Дрогобиччини // Дрогобиччина – земля Івана Франка.* – Нью Йорк – Париж – Сідней – Торонто, 1973. – С. 548 – 554.

2. Гнатів Ю. *Деяко про працю українських жінок у Дрогобичі (Спомин) // Дрогобиччина – земля Івана Франка.* – Нью Йорк – Париж – Сідней – Торонто, 1973. – С. 555 – 559.

3. ДАЛО. – Ф.1. – Оп.54. – Спр.507. – 45 с.

4. Рудницька М. *Жінка і надія. // Журнал Жінка.* – Львів, 1995. – 1.01. ч. 1. – С. 1.

5. Рудницька М. *Новий етап жіночого руху // Діло.* – Львів, 1925. – ч. 86. – С. 9 – 10.

6. Рудницька М. *Українська дійсність і завдання жінки.* – Львів, 1934. – 32 с.

В КОЖНІЙ ФРАЗІ – ДУМКА

... але, коли тобі хто повірить щось, завірить себе і свою долю, чи то свій чоловік, чи пан, чи навіть твій найгірший ворог, будь усе гідним того довір'я, не зрадь його ніколи.

Іван Франко

Тільки того можна вважати розумним чоловіком, хто добрими ділами, працею і чесним поступанням здобуває собі вічну нагороду і добру пам'ять у людей по смерті.

Іван Франко